

Mentorálás, avagy a tanárrá formálás lehetőségei

A MOME tanár szakos hallgatóinak mentorálása a Képző-és Iparművészeti Szakgimnázium festő szakán – Bodóczy István emlékére

Sinkó István ny. művésztanár, képzőművész, művészeti író

Bevezető

A 2013-14-es tanévben vettem át a mentortanári munkát Bodóczy Istvántól, a Kisképző (Képző-és Iparművészeti Szakgimnázium) festő osztályában. Bodóczy, akárcsak én is, a festő szak tanára volt, ugyanakkor a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem (MOME) tanár szakos (különböző iparművész szakokon végzett) hallgatóit mentoráltuk. Azaz a textiles, keramikus, grafikus, fotós stb. szakokon már szakmai diplomával rendelkező, de a tanárszakot is a MOME keretei között végző tanárjelöltek jelentek meg nálunk. Pallag Andrea és Bényei Judit voltak a mentorok és a hallgatók között kapcsolatot tartó, amúgy számukra módszertani képzést nyújtó MOME-s tanárok.

A velük való együttműködés alakította ki azt a metódust, aminek alapján félévenként két-három hallgatót fogadtunk. Az első félévben gyakorló tanítást, a második félévben érkezők ezen felül vizsgatanítást is tartottak. Az évek során kialakult (át-, meg átalakult) szisztéma alapján minimum 60 óra hospitálás és 12 óra gyakorló tanítás volt a kötelező egy tanárjelöltnek, a második félévben még plusz 1 órányi vizsgatanítás bizottság előtt.

A hallgatók természetesen az egyetemi óráikra is jártak, kivéve a második félév elején az úgy nevezett intenzív ciklusban, amikor csak a gyakorlóiskolákban voltak jelen. (A MOME-nak még a Városmajori Gimnázium, a Fazekas Gimnázium, a Divatiskola és a Jelky András szakközépiskola voltak gyakorló intézményei).

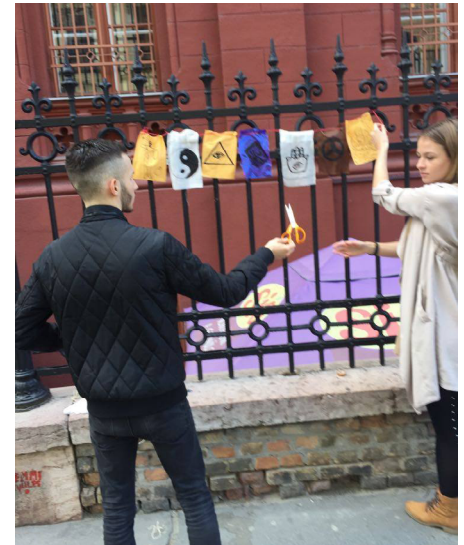
A „beilleszkedés” nehézségei

A Kisképzőbe az évente 10-20 főnyi tanár szakos hallgatóból összesen maximum hat fő, de leginkább négyen tudtak nálunk gyakorlózni. Pedig nagyon népszerű volt az iskolánk, sokan a jelöltek közül itt töltötték középiskolai éveiket. Nem tudom, és Pallag Andrea sem árulta el, milyen alkuk keretében kerültek ide vagy más gyakorlóterepre a növendékek.

Az itt október első napjaiban gyakorlatot kezdők azonban rögtön egy alapvető nehézségbe ütköztek: *festő szakon kellett szakmai ismereteiket – amelyek teljesen más jellegűek voltak – hasznosítani.*

Ez néhányuknál komoly dilemmát okozott. Mit lehet kezdeni egy iparművésznek a festő szakos középiskolásokkal? (általában 1-2. évfolyam vagy 5. évfolyam volt a gyakorlóterep). Már az első alkalommal, még a megbeszélések és a tanárjelöltek szétosztásakor biztosítottam leendő mentoráltjaimat, hogy én is, és a gyerekek is örülünk, ha új gondolatok, témák, anyagok jelennek meg a szakos képzésben.

Ezzel arra biztattam a jelölteket, hogy bátran alkalmazzák szakmai ismereteiket a majdani tanórákon, azok megtervezésekor. A hospitálások arra is módot nyújtottak, hogy megismerjék a növendékek festőszakmai ismereteit, azokat a témákat, tanulni valókat, amik épp az adott korosztályt foglalkoztatják. Így bizonyos értelemben – azoknak, akik erre fogékonyak voltak – egy *kétirányú tanulási folyamat* vette kezdetét. A festőszak ismeretanya-

gát áttekintve, maguk a jelöltek is gazdagodtak új szakismereti elemekkel (volt, aki nekiállt a növendékekkel olajfestményt készíteni, tájképet festett a műteremablakból). Ugyanakkor az ő saját szakmai gondolataik a későbbi óratervek és gyakorló tanítások nyomán a festőszakosok számára adtak új ismereteket. Számomra fontosabbnak tűnt, hogy bekapcsolódva az éves tanítási folyamatba új színeket, gondolatokat és megoldási formákat építsenek be a rendszerbe, mint, hogy egy festőszakos gyakorlati munkát tanítsanak le minden átélés nélkül.

Az első napokban probléma volt az is, hogy miként szólítsák meg a diákokat. Én mindenkit tegeztem, ezért ez lett az elfogadott megszólítási forma. A diákok is tegezték a jelölteket (az elsősök kevésbé). A megismerkedés másik akadálya a diákok neveinek megtanulása volt. Ha ez sikerült, már őszintébbnek tűnt a hallgató odafordulása a festőszakos diákhoz.

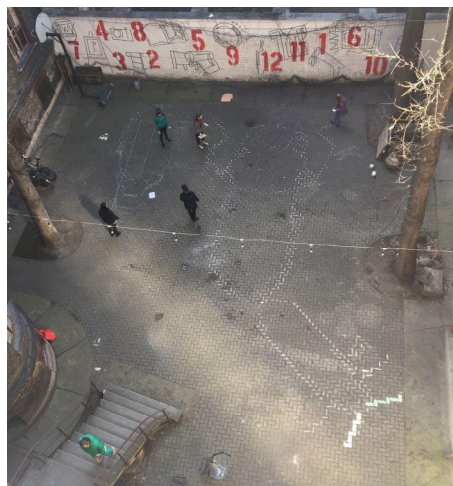
Még egy dolog okozott zavart a tanárjelöltek között: *az órák rendje*. A csöngetések, a diákok megjelenése az órákon, a strukturált életrend. Ez egy egyetemet végző, vagy végzett fiatal felnőtt számára már kötöttség jelentett, amihez alkalmazkodni kell.

A diák elkéshet az óráról, de a tanár nem. Tehát figyelniük kellett, hogy amikor hospitálni, de főleg, mikor már tanítani járnak, mindig pontosak legyenek. Ez néha kínosan nem sikerült néhány jelöltnek. (Volt, aki az első gyakorló tanítási órájára húsz perces késéssel érkezett, mert, mint mondta, a feladatokat tartalmazó demonstrációs anyagot hordozó pendrive-ját otthon felejtette.)

A tanárjelölt személyisége

Tapasztalatból tudom, hisz egykor tanárképző főiskolát végeztem, hogy tanárszakra szinte *semmilyen előszűrőt, pszichológiai filtert nem alkalmaznak* a felvételnél. Így hát szinte bárki megpróbálhatja, belevághat egy ilyen hihetetlenül kényes, érzékeny szakma kipróbálásába.

Mint mentortanár, az évtized alatt, amíg jelöltekkel foglalkoztam, számos tanári pályára alkalmatlan, bár tehetséges és érdekes személyiséggel találkoztam. Idegesség, türelmetlenség, agresszió vagy épp ellenkezőleg: bátortalanság, halkszavúság, félelem jelent meg előttem a jelöltek személyiségének feltérképezésekor. Ezek a fiatalok

valószínűleg nem mérték fel, milyen területre tévedtek, alkalmasak-e a pedagógus pályára. Ezzel együtt, a hét tanév alatt egyetlen embert (egy fiatal nőt) tanácsoltam csak el a pályáról, azzal a kéréssel, hogy négyes eredménnyel zárom ugyan a gyakorló tanítását, de ígérje meg, hogy messzi ívben elkerüli majd az iskolákat.

A tanárjelöltek alkalmasságának remek lakmuspapírja az egy-egy középiskolás csoportban róluk kialakított vélemény. A Kisképzős gyerekek általában elfogadóbbak, megértőbbek és tanár- (mester-) centrikusabbak más középiskolás társaiknál. Ennek oka *a sok egyéni alkotói feszültség csoportban való kibeszélése, a megoldások, a feladatok csoportos elvégzésének praxisa*. Így ezek a gyerekek talán érzékenyebben látják, ki hogyan közeledik feléjük, nyitottabbak, s ugyanakkor keményebb az ítélet is. Erre a lehetőségre általában fel szoktam hívni a tanárjelöltek figyelmét: itt közel kerülhetnek a diákokhoz, sokkal közelebb, mint egy 30 fős gimnáziumi osztályban. A festő osztályban 8-12 fős csoportokkal találkozunk, nem is életszerű ez a helyzet, mégis ebben a pedagógiai klímában lehet a leginkább felkészülni – egyfajta beavatódás keretében – a majdani pedagógiai tevékenységekre.

Ugyanakkor a Kisképzős diákok jelentős része sérültebb, individuálisabb: az órán gyakran feltárnak az otthonról hozott sebek, lelki betegségek. Ezeket természetesen nem egy gyakorlótanítás fél éve alatt kell egy kezdő pedagógusjelöltnek kezelni, de kellenek azok a rejtett antennák, empatikus, toleráns megnyilvánulások, amelyekkel az ilyen problémákkal küzdő a gyerekekkel is jó kapcsolatot képesek kialakítani.

A mentorálás munkafolyamata

A tanárjelöltekkel való foglalkozás egy viszonylag kötött menetrendű tevékenység.

A kezdet a *megismerkedés*, a tanárjelölt és a mentortanár között – ez

amúgy folyamatosan zajlik a fél év alatt – és a hallgatók ismerkedése a kiválasztott csoporttal.

Ezt követi az *órarend megismerése*, a hospitálások rendszeressége. Ezt és a gyakorló tanítások rendjét kezdetől fogva szabályozza maga az egyetem, illetve egy jelenléti ív, melyben a mentor tanár igazolja a megjelenést, a hospitálást, konzultációs órákat illetve a gyakorló (vagy/és a vizsga) tanítást.

A hallgatók legalább 15-20 órát *hospitálnak*, mielőtt elkezdik a gyakorló tanítást. Már az első hónap végén kérni szoktam az ötleteket, a témákat melyek majd megvalósíthatóak lesznek a tanítási folyamatban. A hallgatók megismerik a csoport éves tematikáját, ehhez (is) alkalmazkodva találják ki az óráik témáját. A második hónap végére kérek egy ötlet gyűjteményt, ezt szóban átbeszéljük. Azután következik a leírt óravázlat megbeszélése. Itt még közösen alakíthatunk az időbeosztáson, a hangsúlyokon. A végleges óratervet a tanítás előtti 2-3 napban kérem írásban. Ez egyben az ő „igazolásuk” is az egyetem felé. Ezt mellékelik a módszertan tanárnak, mellé téve fotó dokumentációt az órákról. A *gyakorló tanítás* során, egy alkalommal általában 3-6 órát tanítanak egy csoportban. Ez szerencsés megoldás, mert folyamatos a munka, a témát alaposan körül lehet járni és valószínűsíthető a végeredmény, a produktum megszületése is.

Az óra (órák) végén a hallgatók értékelnek, a csoport munkáját szóban, esetleg az egyéni teljesítményeket jegyben is. Ennek zárásaként én is értékelem a munkát – először a csoport előtt a csoport teljesítményét, majd személyesen a gyakorló tanári teljesítményt. Ezt jeggyel is hitelesíteni kell. Ezek után még teljesítik az elmaradt hospitálási órákat, majd befejeződik a gyakorlati félévük.

Témák, ötletek, jó gyakorlat

A hallgatók habitusuk, bátorságuk és rátermettségük mértéke szerint izgalmas, számomra is meglepő és tanulságos *óratervekkel* szoktak előállni. Készültek már a festősztyálon inka kipu írások csomózott fonállal, fóliainstallációk, képregénynek, plakátok, animációs filmek és fotógrammok (együttműködve a fotószakokkal). Születtek mini land art művek az iskola kerítésén, hatalmas rovarábrák krétarajz formájában az iskolaudvaron. Ezek a munkák közös örömet okoztak a résztvevőknek és nekem, a mentortanárnak is. Néha a vállalkozás kicsit meghaladta az időbeli vagy a térbeli kereteket, de mégis támogatásra méltó és fontos akciók voltak ezek, mert új színeket, hangulatot technikákat vittek be a festőszakos szakmai életébe. Itt nem csak

a végeredmény, de a hozzá vezető út, a teremből való kilépés, a más térben történő, legtöbbször csoportos alkotás volt vonzó ezekben a megvalósult ötletekben. Az órák megmutatták a jelöltek bátorságát, kezdeményező-készségét és szervezőképességét. Általában ezek a gyakorló órák voltak a legsikeresebbek a diákok számára is, ezeket a későbbi években is emlegették. A különböző festőcsoportok Facebook vagy Messenger csoportjára feliratkozott tanárjelöltek a későbbiekben is nyomon követték a diákjaik életét.

Utánkövetés

A mintegy harminc, a kezem alatt megfordult tanárjelölt sorsáról viszonylag keveset tudok. Néhányukkal azonban szinte napi, szakmai-kapcsolatban maradtam, elsősorban azokkal, akik végül is a tanári pályát választották (számításaim szerint a jelöltjeim negyede). Volt, akiket én ajánlottam be nyári tábor vezetésre, sőt egy kiváló hallgatómat (akinek még Bodóczy István volt a vizsgatanításban a másik mentora), kértem fel, hogy vegye át tőlem a zebegényi ifjúsági képzőművészeti táborom vezetését, melyet tizenhét év után befejeztem. Volt olyan hallgató, aki, bár tanítani nem ment el, de művészetpedagó-

giai elméleti munkát is folytatott, könyve jelent meg, kiállítást szervezett két kísérleti pedagógiai műhely munkájáról (off-Budapest 2017).

Zárszó

A mentortanári munka egy pedagógusi, szaktanári és mentálpszichológiai komplex tevékenység. Humorosnak tűnik ez a csoportosítás, de sok izgalmas beszélgetés, segítő-támogató konzultáció és „lelkizés” tapasztalatai mondatják ezt velem. Nem csupán a tanítás megtanulását és gyakorlását segíti a növendékeknek a mentortanárral eltöltött időszak, de egyfajta személyiségfejlődésen is keresztül vezetni őket. A mentortanár *pszichopomposzá (lélekvezetővé)* is válik ezeken a hónapokban. Komplex, nagy figyelmet követelő és komoly empátiát igénylő munka, amiért hálás vagyok elsősorban a nemrég elhunyt Bodóczy István barátomnak, hogy rám testálta utódjaként ezt a szép feladatot, és természetesen a MOME tanárainak, Pallag Andreának és Bényei Juditnak, hogy befogadtak a csapatba. Remélem megszolgáltam bizalmukat.

A képmellékleten:

Beliczay Zsófia, Zámori Zsófia és Bodnár Henrietta tanárjelöltek órái a Kisképző festőszakos diákjaival (2016-18).

